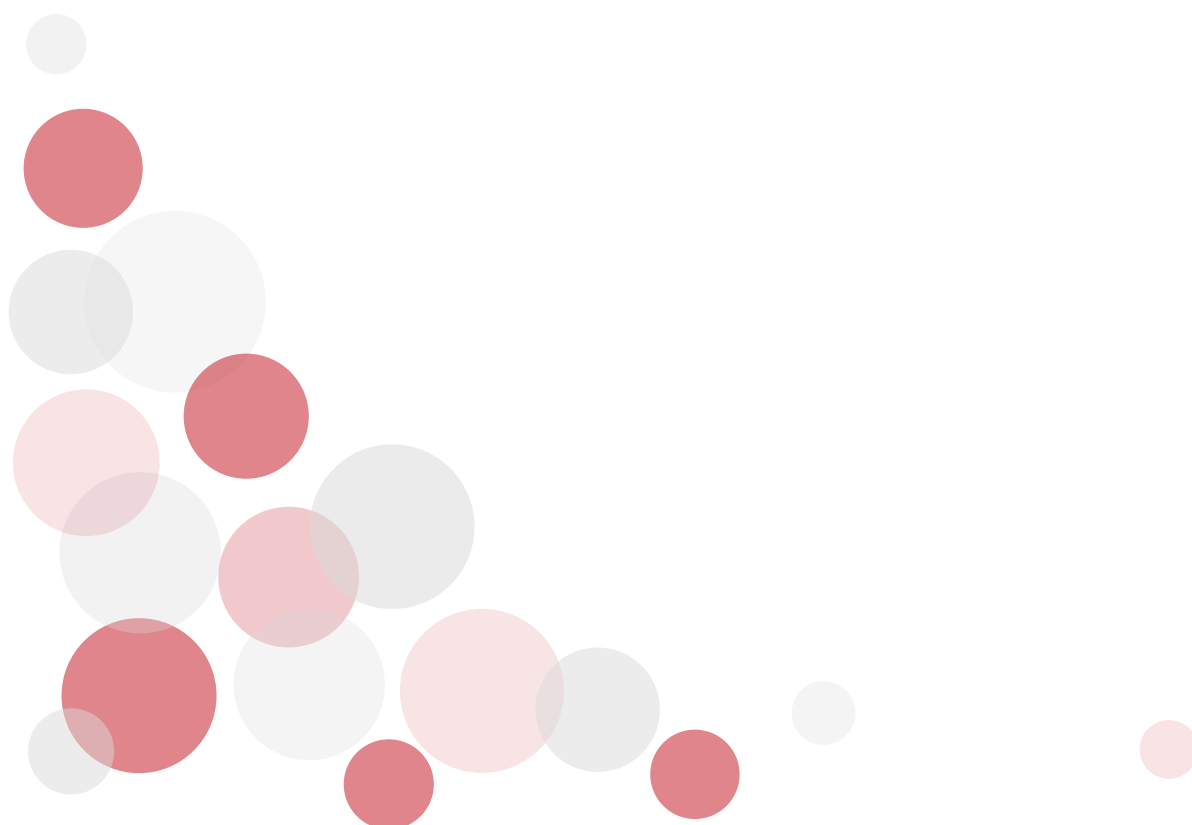

Ewa Jaszczyra

Zbiór ćwiczeń logopedycznych
Dentalizowane pisane

Ewa Jaszczyra

Zbiór ćwiczeń logopedycznych

Dentalizowane pisane

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa 2021

Autor

Ewa Jaszczura – logopeda, neurologopeda ogólny i dziecięcy, zajmuje się diagnozą i terapią logopedyczną, prowadzi zajęcia logorytmiki, nieustannie poszerza swą wiedzę na temat pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Poddębicach

ul. Narutowicza 13 99-200 Poddębice

tel. (43) 678-29-77, e-mail: ppppoddebice@wp.pl

Konsultacja merytoryczna

Wydział Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych ORE

Jolanta Rafał-Łuniewska

Redakcja językowa i korekta

Karolina Strugińska

Redakcja techniczna i skład

Wojciech Romerowicz

Projekt okładki, layout

Barbara Jechalska

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Warszawa 2021

Wydanie I

ISBN 978-83-66830-27-1

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji

Creative Commons Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC BY-NC)

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/pl/>

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl

Spis treści

Wprowadzenie.....	4
Praca z wykorzystaniem ćwiczeń.....	6
Część I – rozsypanki wyrazowe.....	6
Część II – różnicowanie głosek/liter.....	9
Część III – automatyzacja głosek w tekście ciągłym.....	13
Bibliografia.....	16

Wprowadzenie

Obowiązki logopedy zatrudnionego w placówkach systemu edukacji określa *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach* (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1280)

Zgodnie z § 25. ww. rozporządzenia:

„Do zadań logopedy w przedszkolu, szkole i placówce należy w szczególności:

- 1) diagnozowanie logopedyczne, w tym prowadzenie badań przesiewowych w celu ustalenia stanu mowy oraz poziomu rozwoju językowego uczniów;
- 2) prowadzenie zajęć logopedycznych dla uczniów oraz porad i konsultacji dla rodziców i nauczycieli w zakresie stymulacji rozwoju mowy uczniów i eliminowania jej zaburzeń;
- 3) podejmowanie działań profilaktycznych zapobiegających powstawaniu zaburzeń komunikacji językowej we współpracy z rodzicami uczniów;
- 4) wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i innych specjalistów w:
 - a) rozpoznawaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów w celu określenia mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień uczniów oraz przyczyn niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu uczniów, w tym barier i ograniczeń utrudniających funkcjonowanie ucznia i jego uczestnictwo w życiu przedszkola, szkoły i placówki,
 - b) udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej”.

Realizacja powyższych zadań i kontakt z dziećmi w pracy logopedy dają mi dużo satysfakcji. Swoją opieką obejmuję nie tylko dzieci z etapu edukacji przedszkolnej, ale także te, które uczęszczają już do szkoły, aby uczyć się poprawnie pisać i czytać. W trakcie terapii logopedycznej z dziećmi, które nieprawidłowo artykułują głoski dentalizowane, zauważyłam potrzebę przygotowania materiałów opartych wyłącznie na czytaniu i pisaniu. W pracy nad poprawną wymową brakowało mi publikacji i przykładów ćwiczeń, które pozwolą ćwiczyć także percepcję słuchową w pisowni, tak ważną szczególnie w wieku szkolnym. By wesprzeć nauczycieli i innych specjalistów pracujących w szkole chciałabym przedstawić opracowane przez siebie materiały z tego zakresu. Z mojej praktyki logopedycznej wynika, że ćwiczenia te proponowane dzieciom i realizowane systematycznie również przez innych specjalistów niwelują w dość szybkim czasie nieprawidłowe artykułowanie ww. głosek. Współpraca w tej kwestii nauczycieli i specjalistów w przedszkolu i szkole jest nieodzowna dla przezwyciężania trudności językowych i eliminowania niepowodzeń szkolnych dzieci.

Dentalizowane pisane – to zbiór ćwiczeń przeznaczonych dla dzieci w wieku szkolnym, które nieprawidłowo artykułują głoski szumiące i syczące. Ćwiczenia będą przydatne w pracy z dziećmi na etapie automatyzacji głosek: s, z, c, dz; sz, ż, cz, dż – w tym także do utrwalania tych głosek w układach opozycyjnych. Dla wielu dzieci jest to etap dość trudny, wymagający wielu zróżnicowanych ćwiczeń. Do usprawniania narządów mowy i wywoływania tych trudnych dla dzieci z zaburzeniami mowy głosek istnieje wiele dostępnych ćwiczeń. Dlatego celowo pominęłam ten aspekt, skupiając się na trudniejszym materiale językowym.

Proponuję zatem różne formy ćwiczeń opartych na czytaniu, pisaniu, opowiadaniu. Są to zadania typu: układanie zdań z rozsypanek wyrazowych, uzupełnianie luk w wyrazach i zdaniach, odpowiadanie na pytania do tekstu. Opracowane ćwiczenia ukierunkowane są na kształtowanie autokontroli w mowie, usprawnianie techniki pisania i czytania, eliminowanie błędów wynikających z wady wymowy. Ponadto ich celem jest:

- rozwijanie percepcji słuchowej;
- angażowanie percepcji wzrokowej;
- doskonalenie koordynacji wzrokowo-ruchowej;
- rozwijanie kinestezji artykulacyjnej;
- angażowanie procesów umysłowych;
- poszerzenie zasobów językowych;
- osiągnięcie lepszych efektów terapeutycznych.

Ćwiczenia mają zastosowanie w pracy z dziećmi z zaburzeniami mowy, tj. sygmatyzmem, parasygmatyzmem, dyslalią, a także dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – m.in. z dysleksją rozwojową, dla uczniów słabosłyszących, dla wysoko funkcjonujących uczniów z autyzmem oraz dla uczniów szczególnie uzdolnionych.

Dentalizacja – to nieprawidłowe ustawianie szczęk w procesie mówienia, polegające na tym, że dolne i górne siekacze są do siebie zbliżone lub nieco zachodzą na siebie – dotyczy wymawiania 12 spółgłosek w języku polskim: s, z, c, dz, sz, ż, cz, dż, ś, ź, ć dź.

Sygmatyzmem nazywa się nieprawidłową artykulację spółgłosek dentalizowanych.

Parasygmatyzm (substytucje głosek) to najprostsza forma seplenienia.

Nie obserwuje się w nim nieprawidłowości w ułożeniu języka, nie ma też wadliwej budowy anatomicznej narządów artykulacyjnych. Dziecko po prostu stosuje zamiennie głoski z trzech szeregów, czyli zastępuje głoski dentalizowane innymi, realizowanymi prawidłowo, mówi na przykład: selki zamiast szelki, coło zamiast czoło albo ziaba zamiast żaba, czy szanki zamiast sanki.

Dyslalia polega na niemożności prawidłowego wymawiania jednego, kilku, kilkunastu, a nawet wszystkich dźwięków, dotyczy zaburzeń w zakresie dźwiękowej strony języka objawiających się: zniekształceniem głosek (ich deformacją), zastępowaniem głosek (ich substytucją), opuszczaniem głosek (elizją). Wyróżnia się trzy podstawowe rodzaje dyslalii w kontekście liczby zniekształcanych głosek w procesie mowy. Są to:

- dyslalia jednoraka, objawiająca się wadą wymowy jednej konkretnej głoski;
- dyslalia wieloraka, objawiająca się zniekształceniem więcej niż jednej głoski, z wyraźnym podziałem na dwie podkategorie:
 - dyslalia wieloraka prosta, która charakteryzuje się zmianą dźwięczności konkretnych słów i zbitek głosek,
 - dyslalia wieloraka złożona, która charakteryzuje się całkowitym brakiem dźwięczności wypowiedzanego wyrazu;
- dyslalia całkowita, objawiająca się niemożnością poprawnego wymówienia ponad 70% używanych głosek; mowa przypomina wówczas bełkot.

Pomoc dydaktyczna w postaci zbioru ćwiczeń zapewne okaże się przydatna logopedom, nauczycielom, a także rodzicom pracującym z dziećmi w domu. Materiał można wykorzystać na zajęciach indywidualnych oraz grupowych, nie tylko podczas terapii logopedycznej, ale także na innych zajęciach prowadzonych z dziećmi (np. na zajęciach terapii pedagogicznej czy zajęciach dydaktyczno-wyrównawczych).

Praca z wykorzystaniem ćwiczeń

Zbiór ćwiczeń podzielony jest na trzy części.

Część I – rozsypanki wyrazowe

W części pierwszej zaproponowałam ćwiczenia w układaniu zdań z rozsypanek wyrazowych – są to ćwiczenia: 1, 2, 3. Dziecko głośno czyta wyrazy, układa z nich zdania, zwracając uwagę na poprawną wymowę, zapisuje ułożone zdania.

Ćwiczenie 1

Przeczytaj rozsypankę wyrazową, ułóż zdania i zapisz je poprawnie.

Mysz szara. jest

.....

W kapelusz. szafie wisi

.....

kalosze. ma Szymon

.....

Na maszyna. szafie stoi

.....

Sandra biszkopt. upiekła

.....

kupił Mateusz szufelkę.

.....

Mama szpulkę nici. kupiła

.....

Myszka w dziurce. siedzi

.....

kapelusz. ma Szeryf

.....

Mama koszulę. wyprała

.....

Ćwiczenie 2

Przeczytaj rozsypankę wyrazową, ułóż zdania i zapisz je poprawnie.

Żaba w kałuży. Żaneta siedzi

.....

kupiła Mama żelazko.

.....

W sklepie rzodkiewki. są

.....

Tata żyrandol. powiesił

.....

Dawid żetony ma do kasy.

.....

uszyła Mama żakiet. czerwony

.....

W wysoka zamku wieża. jest

.....

polu Na rzepa. rośnie

.....

Wierzba duże ma korzenie.

.....

żonkile Żółte w ogrodzie. rosną

.....

żuraw Duży rzece. brodzi po

.....

Jerzy marzycielem. jest

.....

Marzenka żółte róże. lubi

.....

lubi Każdy pomarzyć.

.....

Ćwiczenie 3

Przeczytaj rozsypankę wyrazową, ułóż zdania i zapisz je poprawnie.

Mama czerwony kupiła beret.

.....

Czarek oczy. piękne ma

.....

Babcia na idzie pocztę.

.....

Mama czekoladę. kupiła

.....

Czesio patyczki. liczy

.....

Mareczek kaczkę. ma gumową

.....

Po kaczka. stawie pływa

.....

Czarek czuprynę. ma

.....

Monika czekoladę. mleczną lubi

.....

widziałem kaczuszkę. małe Na drodze

.....

Część II – różnicowanie głosek/liter

W części drugiej zamieściłam ćwiczenia dotyczące różnicowania głosek/liter dwóch szeregów w wyrazach i zdaniach. Wykonując ćwiczenie 4, dziecko czyta podane wyrazy i podkreśla te, które zostały zapisane właściwie (np. safa – szafa).

Ćwiczenie 4

Podkreśl wyrazy zapisane poprawnie.

szata/sata

sminka/szminka

sobota/szobota

syja/szyja

klasz/klasa

zepa/rzepa

czegła/cegła

cena/czena

mys/mysz

cytank/czytank

czytryna/cytryna

cymbałki/czymbałki
rzodkiewka/zodkiewka
piesz/pies
miec/miecz
hamulecz/hamulec
wasz/was
jus/jusz
klac/klacz
tenis/tenisz
maska/maszka
musztarda/mustarda
malusek/maluszek
oczet/ocet
tecka/teczka
ocko/oczko
obojcyk/obojczyk
uceń/uczeń
kolcyk/kolczyk

Wykonując ćwiczenia 5, 6, 7, 8, 9, 10 i 11, dziecko: samodzielnie uzupełnia luki literowe w wyrazach; czyta zdania, uzupełniając luki literowe w wyrazach; słucha zdań czytanych mu przez dorosłego i uzupełnia luki literowe w wyrazach; pod kontrolą dorosłego sprawdza uzupełnione wyrazy i zdania, samodzielnie dokonuje analizy uzupełnionych zdań, porównując je z poprawnie uzupełnionym tekstem.

Ćwiczenie 5

Wstaw w parach wyrazów brakujące litery: **sz** lub **s**.

1. ata, ...ybko
2. ...ernik, kli...a
3. ka...anka, ...nurowadła
4. alony, ...orty
5. 5. anana..., ki...ony
6. ...afa, kie...eń
7. ...eryf, ma...ło
8. ma...yna, mu...tarda
9. mi...ka, ...owa
10. ...arna, bigo...
11. kalo...e, klo...,
12. ...karpety, ...uflada
13. my...ka, no...

14. lu...tro, ...kło
15. ...yba
16. ...koła

Ćwiczenie 6

Wstaw **cz** lub **c**.

...apka, po...ta, ...ajnik, ...oło, ...erata, uli...a, li...ydło, te...ka, ...ena, ...ekiny,
...ebula, ma...uga, obrą...ka, ...erwony, ...ylinder, owo...e, ...arny, ow...e, mil...y,
ka...ka, ko..., no..., kol...yk, ...ekolada, mo...ny, ...eka

Ćwiczenie 7

Wstaw w odpowiednie miejsca **ż/rz** lub **z**.

...lew, mo...e, ...ona, kami...elka, ma...enie, ...onkil, no...yk, po...ar, ...ąb,
le...ak, li...ak, ...łotówka, ...aba, ...elazko, ma...ak, mu...eum, ...ając, ...upa, ...ycie,
kału...a, ...agiel, ...gubić, ...yrandol, ...ubr

Ćwiczenie 8

Uzupełnij zdania literami **sz** lub **s**.

1. Mama kupiła ma...ynę do ...ycia.
2. Tomek i ...ylwek po...li do kina.
3. Tata buduje opę.
4. ...ymon złowił ...uma i ...protkę.
5. Marzena kupiła czerwony ...alik.
6. Jutro nie idę do ...koły.
7. Babcia kupiła ynkę i kielba...ę.
8. Ciocia ...ylwia myje ...yby.
9. Tata założył kalo...e.
10. ...ara my...ka je ...er.
11. ...eryf nosi duży kapelu... .
12. Mama kupiła anana...a i ma...ło.
13. Na ...tole ...toi ...klanka.
14. ...arna biega po la...ku.
15. ...owa siedzi na ...arym płocie.
16. Marysia lubi ...nurować buty.
17. Bogusia zbiera gru...ki i jabłu...ka.
18. Zenek zbiera ...y...ki w lesie.
19. Jesienią spadają ka...tany.

Ćwiczenie 9

Uzupełnij zdania literami **sz** lub **s**.

1. ...andra kupiła pinak i ałatę w ...klepie ...pożywczym.
2. Kasia po...tawiła ...klanki na ...tole.
3. Marzenka odebrała li...t od pana li...tono...a.
4. Mama kupiła ...u...arkę do ...u...enia wło...ów.
5. ...eroką ...o...ą idzie ...tar...y pan.
6. Tata ...prząta mie...kanie.
7. W ...tarej ...opie nie ma ...yby.
8. Maciek zbiera ...y...ki i ka...tany do ...erokiej mi...ki.
9. ...ymon jeździ na ...ankach.
10. W lesie widziałem ...eść ...aren.
11. Na ...tole po..tawiono ...ynkę i kielba...ę.
12. W każdą ...obotę jeździmy do la...u.
13. Widziałem pta...ka siedzącego na ...arym ...nurku.
14. ...ylwia do...tała ...nurowadła do teni...ówek.
15. Ola lubi niebie...ki i ...ary kolor.
16. ...trażak w...edł na drzewo po prze...tra...onego kota.
17. My...ka zjada żółty ...er leżący na ...tole.
18. Matylda wyjmuję ...karpety i ...alik z ...uflady.
19. ...tado ...aren paceruje po lesie.
20. ...eryf ...ymon do...tał duży kapelu...

Ćwiczenie 10

Wstaw **rz/ż** lub **z**.

1. Du...a ...aba jest zielona.
2. ...eka płynie do mo...a.
3. W ...lewie le...y nó... .
4. ...osia kupiła wa...ywa.
5. Łukasz to ma...yciel.
6. Na stole le...ą ...eszyty i książ...eczki.
7. Ola lubi kolorować ...ółtymi ma...akami.
8. Babcia pakuje бага...e na wyja...d.
9. Nad mo...em jest du...a pla...a.
10. W ogrodzie rosną ...ólte ...onkile.
11. Mama wyciera ku...e.
12. Maryna... postawił ...agle.
13. Tata kupił ...el do włosów.
14. G...yby rosną w lesie.
15. Ciocia kupiła nowe k...eśla.

16. W ...oo widziałem ...ebry i ...yrafy.
17. I...a ...apaliła ...arówkę.
18. Mama posiała ...odkiewkę.
19. Widziałem du...y ...amek.
20. Tomasz ...łamał g...ebień.

Ćwiczenie 11

Wstaw **ż/rz** lub **z; cz** lub **c**.

1. ...aba ...esia ma ...epsuty ...egarek.
2. Ma...ena to zabawna kole...anka.
3. ...asami mam ochotę poleniuchować.
4. Mama kupiła kilogram b...oskwiń, dwie ...ebule i ...ereśnie.
5. ...enek jest ma...ycielem.
6. Na polu rośnie piękne ...bo...e.
7. Pod b...o...ą le...y ...ubr.
8. ...elina i ...aneta lubią pą...ki z ...ynamonem.
9. W torbie le...ą ...eszyty i ksią...ki.
10. Mama kupiła du...e ...ela...ko.
11. Tata ma ró...ne ...na...ki.
12. ...ają...ek siedzi pod miedzą.
13. Na łą...e widziałem ...ólte ka...eń...e.
14. Mały chłop...yk ma smo...ek.
15. Słone...niki rosną w ogrodzie.
16. Kole...anka gra na sk...yp...ach.
17. ...byszek ...epsuł k...eśło.
18. Na dwo...e jest śnie...y...a.
19. Babcia ...yta wnu...kowi ciekawą ksią...e...kę.
20. W nocy świecą gwia...dy i księ...y...

Część III - automatyzacja głosek w tekście ciągłym

Część trzecia zawiera ćwiczenia służące automatyzacji głosek/liter dwóch szeregów w tekście ciągłym. Realizując ćwiczenia 12 i 13, dziecko czyta głośno tekst, opowiada treść i wykonuje polecenia do tekstu.

Ćwiczenie 12

Przygoda Agnieszki

Pewnego dnia w niedużym miasteczku przy ulicy Szerokiej rozbił się cyrk. Agnieszka, jak co dzień, wracała ze szkoły. Była bardzo ciekawa, co kryje się pod tym wielkim namiotem. Przeszła dziurą w ogrodzeniu i cichutko

na palcach zakradła się do cyrku. Usiadła w kącie i obserwowała tresurę małych szympanów. W pewnym momencie ktoś zawołał: dziewczynko, chodź do mnie! Wystraszona Agnieszka spojrzała na klauna siedzącego na skrzyni. Klaun zaprosił dziewczynkę do wspólnej zabawy. Agnieszka była bardzo szczęśliwa, ponieważ mogła uczestniczyć w różnych sztuczkach i śmiesznych dowcipach klauna. Na koniec zabawy przeprosiła za wtargnięcie bez pozwolenia do cyrku. Cyrkownicy pokazali dziewczynce wszystkie zwierzęta, które miały wystąpić następnego dnia i zaprosili ją wraz z rodzicami na spektakl.

Jak myślisz, co wydarzyło się później? Napisz i przeczytaj!

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 13

Przeczytaj historyjkę o żabie Żanecie i myszce Czesi.

Za górami, za lasami w niedużej krainie zwanej Szelestowo żyła żaba o imieniu Żaneta, której najlepszą przyjaciółką była myszka Czesia. Żaba i myszka często przebywały u siebie, bawiły się razem, gotowały, szykowały przyjęcia dla swoich sąsiadów.

Pewnego dnia przyjaciółki postanowiły wyprawić bal na cześć przyjścia Wiosny. Od samego rana krzątały się w kuchni, piekły tort z czekoladą, smażyły naleśniki z porzeczkowym dżemem i gotowały zupę buraczkową. Na uroczystość zaprosiły wszystkie zwierzęta mieszkające w tej małej i pięknej krainie.

Gdy żaba i mysz zawieszały lampiony na drzewach, przybiegł do nich jaszczur Szymon, który opowiedział im o wielkim nieszczęściu. Przyjaciółki dowiedziały się, że Pani Wiosna nie może przejść przez wielkie góry śniegu na krańcach Szelestowa i nie zdąży na bal urządzony na jej cześć. Zwierzęta postanowiły pomóc Wiośnie. Żaba Żaneta i myszka Czesia wzięły szpadle, taczki i zabrały się do pracy a razem z nimi wszystkie zwierzęta. Pani Wiosna była bardzo szczęśliwa, ponieważ wiedziała, że może liczyć na swoich przyjaciół.

Późnym wieczorem odbył się bal. Gospodynie balu tańczyły walczyka z Wiosną. Myszka i żaba cieszyły się z tak dobrze zakończonego dnia.

Odpowiedz na pytania:

1. W jakiej krainie mieszkali przyjaciółki?

.....

2. Jak wspólnie spędzały czas?

.....

3. Co postanowiły przyjaciółki?

.....

4. Jakie potrawy przygotowały na bal?

.....

5. Kogo zaprosiły na bal?

.....

6. O czym dowiedziały się od jaszczura Szymona?

.....

7. Jak przyjaciółki pomogły Pani Wiośni?

.....

8. Jaki taniec tańczyły z panią Wiosną?

.....

Stosowanie ww. ćwiczeń pomaga dzieciom nie tylko w utrwalaniu wywołanych głosek w piśmie, ale także przygotowuje je do samodzielnej pracy, samokontroli, dokonywania obiektywnej samooceny, uczy cierpliwości i radzenia sobie w trudnych sytuacjach.

Zachęcam do zapoznania się z materiałem. Mam nadzieję, że proponowane przeze mnie ćwiczenia ułatwią prowadzenie logopedycznej pracy terapeutycznej we współpracy z innymi specjalistami i rodzicami.

Bibliografia

1. Grażyna Krzysztozek, Małgorzata Piszczyk, (2011), *Materiał wyrazowo-obrazkowy do utrwalania poprawnej wymowy głosek sz, ż, cz, dż*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza Impuls.
2. Danuta Klimkiewicz, Elżbieta Siennicka-Szadkowska, (2014), *Akademia wzorowej wymowy*, Kraków: Wydawnictwo Skrzat.
3. Hanna Głuchowska, Agnieszka Tarczyńska-Płatek, (2017), *Mównica logopedyczna*, Warszawa: Grupa Wydawnicza Harmonia.

Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00, fax 22 345 37 70
e-mail: sekretariat@ore.edu.pl

www.ore.edu.pl

